HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לרב יהודה לא קשיא טמא שרץ רחמנא דחייה דכתיב [1]איש איש כי יהיה טמא לנפש (א)מי לא עסקינן [א]שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח ואפילו הכי אמר רחמנא לידחי: תנו רבנן היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל [2]ובדרך לא היה והלה היה בדרך היה [ב]עומד לפנים מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו יכול לא יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך: אמר רבא שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיעא אלפא פרסי חדא גמרא וחדא סברא סבר לה כי הא ב)דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמה מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין נמצא עוביו של רקיע אחד משׁשה ביום מיתיבי רבי יהודה אומר עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות ומעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תיובתא דרבא תיובתא דעולא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן אמר לך אנא בימימא הוא דאמרי ורבנן הוא דקא טעו דקא חשבן דקדמא וחשוכא לימא תיהוי תיובתא דרבי חנינא לא [3]ויאיצו שאני ת"ש ג)מצרים הי' ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומצרים אחד משׁשים בכוש וכוש אחד משׁשים בעולם ועולם אחד משׁשים בגן וגן אחד משׁשים בעדן ועדן אחד משׁשים בגיהנם נמצא כל העולם כולו ככיסוי קדירה לגיהנם תיובתא תא שמע דתנא דבי אליהו רבי נתן אומר (א) ד)כל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב תדע שהרי אדם נותן עינו בכוכב אחד הולך למזרח עומד כנגדו לארבע רוחות העולם עומד כנגדו מכלל דכל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב תיובתא ת"ש ה)עגלה בצפון ועקרב בדרום וכל הישוב כולו אינו יושב אלא בין עגלה לעקרב וכל הישוב כולו אינו הוה אלא שעה אחת ביום שאין חמה נכנסת לישוב אלא שעה אחת ביום תדע שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם תיובתא ת"ש דאמר ו)ר' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע בשעה שאמר [4]אעלה על במתי עב אדמה לעליון יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן

ולרב יהודה לא קשיא. דקסבר טמא לנפש שביעי שלו במשמע כדאוקימנא באידך פירקין (דף צ:) דסבר לה כמאן דאמר טמאי מת מצוה היו שחל שביעי שלהן בערב הפסח: **בסוסים ובפרדים.** במרוצה: **יכול יהא חייב.** כרת אם לא הגיע לעזרה בשעת שחיטה: **והלה היה.** דחוץ למודיעין דרך רחוקה הוא: **מפני גמלים וקרונות.** והוא היה מביא בניו ובני ביתו ז)עליהן: **חייב.** שאין זה אונס שיש לו להשמט ולילך יחידי ולשחוט: **שיתא אלפי פרסי הוה עלמא.** היקף הילוך החמה בתוך החלל ממזרח למערב: **וסומכא דרקיעא.** עוביו של רקיע: **חדא גמרא.** שיתא אלפי פרסי דעלמא גמיר הוה מרביה והא דאלפא פרסי סומכא דרקיע הוה סבר לה מדעתי' מההיא דשית אלפי פרסי דגמרא: **עוביו של רקיע אחד משׁשה ביום.** מהנלה ועד שקיעתה שהרי אדם מהלך שלשים מילין מהנלה ועד שקיעתה ובתוך מהלך שלשים מילין לאדם היא מהלכת את כל העולם שהוא ששת אלפים פרסי וכדי מהלך חמשה מילין הוי אחד משׁשה בשלשים מילין אלמא סומכא דרקיעא אלפא פרסי שבכל מהלך חמשה מיל לאדם החמה מהלכת אלף פרסאות. וי"מ שיתא אלפי פרסי היינו לאורך או לרוחב ולא נהירא לן כלל שהרי אין החמה מהלכת לאורכו של עולם אלא מקיפתו: **ת"ש ר"י אומר כו' אחד מי' ביום.** ר"י קא חשיב לכוליה יומא מעלות השחר ועד צאת הכוכבים מיהו בהא מותבינן לרבא דקתני הכא מעלות השחר ועד הנץ החמה ארבעה מילין דהיינו עובי הרקיע וכן משקיעתה ועד צאת הכוכבים ארבע' מילין פשו להו ל"ב מילין מהנץ החמה ועד שקיעה ותיובתא דרבא ודעולא דאמרי שלשים מילין: **נימא תיהוי תיובתיה דר"י.** כלומר נימא דהא דאמרי' לעיל בדרבה בר בר חנה מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין כולה רבה בר בר חנה אמר לה ומשמיה דר' יוחנן ותיהוי הך נמי תיובתיה: **כי אמינא אנא בימימא אמרי.** אני כללתי של כל היום מעלות היום עד צאת הכוכבים עשרה פרסאות ולא פירשתי כמה קודם הנץ החמה ואחר שקיעתה ורבנן עולא ורבא שפירשו הדבר טעו בקדמא וחשוכא שרוב בני אדם מהלכין חמשה מילין קודם הנץ החמה ע"י שמשכימין קודם עלות השחר וכן אחר שקיעתה על ידי שמחשכין ליכנס אחר צאת הכוכבים: **תיובתיה דרבי חנינא.** דאמר מסדום ועד צוער חמשה מילין והתם בהדיא מפרש קרא מעלות השחר עד הנץ החמה דכתיב (בראשית יט) וכמו השחר עלה וגו' וכתיב (שם) השמש יצא על הארץ: **וכוש הוי אחד משׁשים בעולם.** אלמא עולם טפי משיתא אלפי פרסי: **כיסוי קדירה.** דבר מועט: **כל הישוב כולו.** של בני אדם: **תחת כוכב אחד עומד.** וכמה כוכבים יש ברקיע לאין מספר וכיון דכוכב אחד מחזיק את כל הישוב ורואין אנו שהישוב יותר מאלף פרסה הרי כמה כוכבים שברקיע ישוב אחד לכל כוכב בימים ובנהרות ומדברות ואילו אין ברקיע אלא ששה כוכבים הרי כאן ששת אלפים פרסי לעלמא וכ"ש שיש כוכבים יותר מו' אלפים כוכב לכל פרסה: **הולך למזרח.** לסוף העולם לקץ שנים הרבה יראהו אל אותו מקום שהיה רואהו כשהיה עומד במערב ואילו לא היה מחזיק כל הישוב כשהוא עומד במערב ורואהו על ראשו כשהוא למזרח לא היה רואהו על ראשו אלא מן הצד באלכסון כפי מה שעבר ונמשך מתחתיו: **עגלה.** אותן כוכבים העשוים כעגלה והוא מזל שור: **בין עגלה לעקרב.** ולא שמחזיק כל אויר שביניהם שהרי כמה כוכבים יש ביניהם וכל אחד כדי ישוב אלא ישוב בין שניהם עומד שהרי כל אדם רואה בצפונו עגלה ובדרומו עקרב: **וכל הישוב.** אינה מהלכת החמה אלא שעה אחת ביום חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם רואה החמה על ראשו והיינו אותה שעה שהחמה מהלכת ברקיע נגד היישוב: **תיובתא.** דרבא דקתני דמדברות וימים ונהרות מחזיקות אחד עשר שיעורי ישוב וקא חזינן דישוב גדול מאד ונמצא עולה עולם לכמה אלפים תיובתא דרבא: **לאותו רשע.** נבוכדנצר:

לרב יהודה לא קשיא טמא שרץ רחמנא דחייה. וא"ת הואיל וסבר רב יהודה אין שוחטין וטמא דקרא היינו טמא שרץ אמאי לא יליף דרך רחוקה מטמאה דהיכא דלא יוכל ליכנס בשעת שחיטה לא ישחטו עליו כי היכי דאין שוחטין על טמא שרץ דהא ר"ע מדמי להו לעיל (ב) אהדדי וי"ל דסבר רב יהודה כיון דיכול ליכנס בשעת אכילה שוחטין עליו דלא דמי לטמא שרץ דהא טהור הוא ואינו חסר כלום אלא ביאה בעלמא ור' עקיבא מדמי דרך רחוקה [א]שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה לטמא ומייתי שפיר ראיה בהא דלא אמרי' כרבי אליעזר דאמר מאיסקופת עזרה ולחוץ ומסבר' אית לן למימר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה דהואיל וטהור הוא אין לו לדמותו אם יכול ליכנס בשעת אכילה:

רבי יהודה אומר משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין. קשה לר"ת דבסוף במה מדליקין (שבת דף לד:) אמר איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין דברי ר"י ומסקי' התם דבין השמשות דר"י תלתא ריבעי מיל והכא קאמר ר"י גופיה ארבעה מילין וי"ל דהכא קאמר מתחלת שקיעה דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע עד הלילה הוי ד' מילין והתם קאמר מסוף שקיעה [ב] ח):

כל הישוב כולו תחת כוכב אחד עומד. הך פליגא אהא דאמר בעלמא כל העולם כולו שליש ימים שליש מדברות שליש ישוב דא"כ [ג]לא היה להיות ברקיע אלא שלשה כוכבים [ד] ואפילו אם נאמר דאין ים אוקינוס בכלל שליש ימים [ה] וקיימי כל הכוכבים כנגד ים אוקינוס מ"מ פליג אדאמרי' לקמן מן הארץ עד לרקיע ה' מאות שנה ובמס' תמיד (דף לב.) משמע דממזרח למערב כמו מן השמים לארץ ואי כל הישוב תחת כוכב א' עומד א"כ אורך העולם כמה אלפים שנה שהרי אין מספר לכוכבים וגם חשבון של ה' מאות שנה פליג אחשבון דכוש אחד מס' בעולם ט):

מסורת הש"ס

א) [לעיל ה:], ב) [לעיל צג:], ג) תענית דף י., ד) [ע' תוספות לקמן קיח: ד"ה מן שמים], ה) עירובין ד' נו., ו) [חגיגה יג.], ז) ס"א עמו, ח) [וע"ע תוס' שבת לה. ד"ה תרי תילתי ותוס' מנחות כ: ד"ה נפסלו ותוס' זבחים נו. ד"ה מנין], ט) [וע"ע תוס' חגיגה יב. ד"ה מסוף ותוס' לקמן קיח: ד"ה מן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל הישוב כולו. נ"ב עיין בפ' ע"פ בדף קיח במ"ש התוס' בד"ה מן שמים: (ב) תוס' ד"ה לר' יהודה וכו' מדמי להו לעיל. נ"ב ראש דף לג וע"ש בתוספות:

מוסף רש"י

כמה מהלך אדם בינוני. וביום בינוני, **י' פרסאות.** ארבעים מילין (לעיל צג:). **מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין.** כך שהיית החמה לצאת בעוביו של רקיע, וכנגדה שוהה בשקיעתה ליכנס, דהיינו משקיעתה ועד צאת הכוכבים (שם). **ככיסוי קדירה.** הקטן כנגד הקדרה (תענית י.). **עגלה בצפון ועקרב בדרום.** מזלות הן (עירובין נו.). **בראש כל אדם.** באמצע הרקיע (ברכות כו:).

מוסף תוספות

א. גמור. תוס' שאנץ.

ב. אחר שנכנסה חמה בעובי הרקיע. תוס' שבת לה. ד"ה תרי. דרגיל ר"ת לפרש דשקיעה דווקא משמע תחילת שקיעה, אבל משתשקע משמע סוף שקיעה. תוס' זבחים נו. ד"ה מנין.

ג. (ו)לדברי ר' נתן. תוס' שאנץ.

ד. [ד]היכי קיימי כל הני כוכבים הנראין ברקיע. תוס' חגיגה יב. ד"ה מסוף.

ה. [ד]ים אוקיינוס אין לו שיעור כדאמר במדרש. תוס' שאנץ.

רבינו חננאל

ת"ר היה חוץ למודעית ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים ולא נכנס, יכול יהא חייב, ת"ל ובדרך לא היה והלא היה בדרך. כיוצא בו היה לפנים למודעית ואין יכול ליכנס מפני הגמלים והקרונות שמעכבות אותו, יכול יהא פטור. ת"ל ובדרך לא היה, וזה לא היה בדרך רחוקה. **אמר רבה שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיע אלפא פרסי.** הא [ד]אמר רבה שיתא אלפי פרסי הוי עלמא גמרא, ודייק מדברי ר' יוחנן דאמר כמה מהלך אדם ביום עשרה פרסאות, אמר רבה בדעתו מהם חמשה מילין מעלות השחר עד הנץ החמה ומהן חמשה מילין משתשקע החמה עד צאת הכוכבים, נמצא מהלך החמה ביום כולו מן המזרח למערב שלשים (פרסאות) [מיל]. נמצאת עוביו של רקיע אחד משׁשה ביום. **ופירש רבינו שמואל** בברייתא שלו כי הרקיע עשוי כצבא, הגלגל קבוע והמזלות חוזרין, ותניא כדבעינן למימר קמן כי החמה מהלכת בלילה למעלה מן הרקיע מן המערב למזרח, וכשמגעת לחלון שזורחת ממנו לאלתר עולה עמוד השחר והחמה מהלכת בעוביו של רקיע, וכשתגיע לסוף עביו של רקיע לצד הנראה לבני אדם, מיד מנצת על הארץ ומהלכת ביום כולו ממזרח למערב. וכן בשקיעות מהלכת בעביו של רקיע וכשתצא מעובי הרקיע כולו מיד הכוכבים נראין. כיון שראה רבה כי למהלך החמה ביום כלו מן המזרח למערב לדברי ר' יוחנן עשר פרסאות, ובכללם מה שמהלכת החמה בעביו של רקיע בבקר ובערב, נמצא עביו של רקיע כפי הלוכו מקצה הרקיע עד קצהו שלשים (פרסה) [מיל]. ובעביו של רקיע חמשה מילין שהן כפי מדת מהלך החמה

רבינו חננאל (המשך)

מהנץ החמה עד ביאתה, חלק משׁשה חלקים, כי השלשים כשתחלקם שתותם חמשה, והוא מהלך החמה בעובי הרקיע. וכיון שהיתה בידו גמרא כי העולם כולו ששת אלפים פרסאות, אמר ש"מ עביו של רקיע שמהלכת בו החמה מעלות השחר ועד שתנץ החמה אלפא פרסי, שהוא שתות מהלכו של עולם, וכן בערב משתשקע החמה עד צאת הכוכבים. ואע"פ שהחוזים בכוכבים שבזמן הזה מדברים דברים המכחישין, לא משגחינן להו, אלא אנו מזהרין דברי רבותינו כתקנם ולא לחוש לדברי זולתם. **ואותבינן** עליה מהא דתניא עביה של רקיע ארבעה מיל, דתניא ר' יהודה אומר כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות, מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין שהן פרסה, וכמותם משתשקע החמה ועד צאת הכוכבים כו'. נמצאת הא מתניתא תיובתא לעולא דאמר מהלך החמה ביום מן המזרח למערב שלשים מיל ומתני' דא שמונה פרסאות שהן שנים ושלשים מיל. ותיובתא דרבה בתרתי, חדא כדעולא דהא תרוייהו מדתן שוה במהלך החמה ביום שלשים מיל. ותיובתא אחריתי דרבה דאמר עביו של רקיע כשיעור מהלך אדם חמשה מילין, ומתני' אמרה פרסה שהיא ארבעה מילין. **ואתין** למימר לימא תהוי הא מתניתא תיובתא נמי לר' יוחנן. ושנינן לא, לר' יוחנן לא הוי תיובתא, דהוא לא אמר אלא כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות, זה שאמר ר' יוחנן בלבד, באו רבה ועולא ואמרו מדעתם חמשה מילין מעלות השחר עד הנץ החמה וחמשה מילין משתשקע החמה עד צאת הכוכבים, הם שטעו שחשבו מאלו עשר פרסאות שאמר ר' יוחנן שמהלך אדם ביום חמשה מילין בשחר וחמשה מילין בערב, נמצאת הליכת החמה ממזרח למערב שלשים מיל. ור' יוחנן לא הזכיר מהלך החמה בעובי הרקיע כמה הוא, יש לומר שכך אמר ר' יוחנן בעובי הרקיע כמו הברייתא שאמרה מפרסה עשר פרסאות. שנמצאת עובי הרקיע אחד מעשרה ביום. ולר' חנינא נמי לא הויא היא תיובתא, דיכול למימר ודאי מהלך אדם בינוני מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין כמו שאמרה הברייתא, ולוט הלך בריצה חמשה מילין. ת"ש מצרים הויא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כו'. ת"ש כל הישוב כלו תחת כוכב אחד יושב וכו'. ר' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע כו'. אלו כולן עלו להו בתיובתא ונדחו דבריו.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהל' ק"פ הלכה ו]:

י ב מיי' פ"ה מהלכות ק"פ הלכה ט:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַייָ:
במדבר ט י

2. וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְיָ לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא:
במדבר ט יג

3. וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִיצוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת אִשְׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר:
בראשית יט טו

4. אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן:
ישעיהו יד יד